

nam instituere, statuitur
cap. 7. Decr. de Reform.
Sess. 4. Conc. Trid.

A Fidei doctrina inci-
piendum.

8

CATECHISMI PRÆFATIO.

operâ fidelem populum & Symbolum & Evangelium docebit. Quare in omni docendi & interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam Divinæ Scripturæ vim atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem adhibebit, qui & personis & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem sequuti, qui (1) in initiandis Christo Domino, & in ejus disciplina instituendis hominibus, à fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, priùs explicare.

(1) In initiandis in Edit. Rom. & Paris, deest præpos. in.



CA-

(9)

CATECHISMI

AD PAROCHOS

PARS PRIMA.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT I.

1. Quid sit Fides hoc loco, & quæ ejus ad salutem necessitas.

Sed quoniam in divinis litteris multiplex est Fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, præsertim, quum scriptum sit: *a Sine fide impossibile est placere Deo.* Quum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut humanæ mentis acie perspicere possit, necesse ei erat ipsius à Deo cognitionem accipere. Hæc verò cognitio nihil aliud est nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ Matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit. Nulla enim fidelibus potest accedere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, *b* qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus, intersit, & illam, quam humanæ historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem quamquam latè pateat, & magnitudine ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: *c Modica fidei, quare dubitasti?* & *d Magna est fides tua:* & *e Adauge nobis fidem:* Item, *f Fides sine operibus mortua est:* & *g Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen est idem genere, & diversis fidei gradibus eadem definitionis vis & ratio convenit. Quam verò fructuosa sit, & quantum ex ea utilitatem capiamus, in Articulorum explicatione dicetur.

2. Quan-

A Fidei doctrina inci-
piendum.
De fide & Symbolo fi-
dei, pars prima.

a Hebr. 11. 6.
Quam sit fides ad justi-
ficationem & salutem
consequendam necessa-
ria, repetatur ex Sess. 5.
Conc. Trid. Decr. de Jus-
tificatione, præsertim
cap. 6. 7. & 8.

b Jo. 14. 6.
Fides Catholica, etsi una
sit, tamen ex persona-
rum qualitate diversos
habet gradus.

c Matth. 14. 31.
d Luc. 17. 6.
e Matth. 15. 14.
f Galat. 5. 6.
g Jac. 2. 27.

2. Quando & qua de causa hæc duodecim fidei capita ab Apostolis sint tradita.

Quæ igitur primùm Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino Spiritu afflati, duodecim Symboli Articulis distinxerunt. Nam quum mandatum à Domino accepissent a ut, pro ipso legatione fungentes, in universum mundum proficiscerentur, b atque omni creaturæ Evangelium prædicarent; Christianæ Fidei formulam componendam censerunt, ut scilicet e id ipsum omnes sentirent ac dicerent; neque ulla essent inter eos schismata, quod ad fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem * sententia.

3. Symbolum unde sit dictum.

Hanc autem Christianæ Fidei & Spei professionem à se compositam, Apostoli Symbolum appellarunt: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt conflata est; sive quia eâ veluti notâ & tessera quadam uterentur, qua desertores d & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Christi militiæ Sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

4. Quæ Symboli hujus sit necessitas, & quot in partes dividatur.

Quum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quarum singillatim, vel universè certam & firmam fidem habere oportet; tum verò illud primò ac necessariò omnibus credendum est, quod (veluti veritatis fundamentum ac summam) de Divinæ essentia unitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus quæ præcipua quadam ratione illis tribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento piè & accuratè versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima persona, & mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona, & humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput & fons sanctitatis nostræ, variis & aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam à Patribus nostris frequenter usurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra Articulis distinguntur; ita etiam in hac fidei confessione, quidquid distinctè & separatim ab alio nobis credendum est, rectè & appositè Articulum dicimus.

* Matth. 28. 10.

b Marci 16. 16.

c 1. Cor. 1. 10.

* Quamvis vulgata editio habeat, scientia, Græca tamen & Syriaca, & manuscripta exemplaria habent sententia,

d Galat. 1. 4.

Christiano præcipuè credendum est, quod Deus sit Trinus & Unus.

Symboli Apostolorum tres partes tribus Personis Divinis sunt accomodata.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singula Symboli sententia, quæ sunt velut fidei Apostolicæ decretum, cur Articuli vocati. Quid Articulus.

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem Creatorem Cœli & Terræ.

1. Explicatur breviter primus Articulus.

His verbis ea sententia subjecta est: Certò credo, & sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis Personam, a qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia, quæ cœli & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita ruetur ac regit: neque solum eum corde credo & ore confiteor, verum summo studio ac pietate ad illum veluti summum & perfectissimum bonum contendo. Hæc igitur sit brevis quædam primi hujus Articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis ferè verbis latent: ea nunc diligentius Parochus perpendenda sunt, ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore & tremore fidelis populus accedat.

Credendi verbum quid significat.

Igitur Credendi vox hoc loco putare, estimare, opinari non significat: sed, ut docent sacræ litteræ, certissimæ assensionis vim habet, qua mens Deo sua mysteria aperiendi, firmè constanterque assentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitacione certum & persuasum est. Neque verò existimare quisquam debet fidei notitiam minus certam esse, quòd ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit: etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim b, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, c ut non sit nobis operum Evangelium, sicut iis, qui pereunt.

2. Quæ in Symbolo proponuntur, non curiosè scrutanda, sed simpliciter asserenda sunt.

Jam verò ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui

Primi Articuli brevis explicatio, quæ postea minutim examinatur.

a Gen. 1. 2. & sequent. Esther 13.

Psalm. 32. 6. 35. 5. Act. 15. 15. & 17. 24.

Singula Symboli verba diligenter exponenda.

Verbi hujus, Credo, in materia fidei Evangelicæ acceptio & professio.

Conferantur hæc cum sect. 1. superioris capitis fidei notitiam, propter infallibilem, quæ à Deo mentibus infunditur, veritatem esse, certam.

b 2. Corinth. 4. 6.

c Ibid. 5.

Curiosus veritatis indagator est modicæ fidei.

qui coelesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, quum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem & causam perquirendam nobis proposuit; sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. At profectò quum Apostolus testetur: *a Deus verax est, b omnis autem homo mendax;* si arrogantis & impudentis hominis est, gravi ac sapientis viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur; cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei vocis audientem coelestis ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

4. *Non sufficit ad salutem credere, sed etiam fidem profiteri necessarium est.*

Verùm illud præterea doceat Parochus, eum qui dicit *Credo*, præterquam quod intimum mentis suæ assensum declarat (qui interior fidei actus est) debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: *c Credidi, propter quod loquutus sum*: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt: *d Non possumus, que vidimus & audivimus non loqui*: Divi Pauli præclara illa voce excitati: *e Non erubesco Evangelium; virtus enim Dei est in salutem omni credenti*. Item, quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur: *f Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*.

5. *Fidei Christianæ excellentia.*

In Deum. Hinc jam Christianæ sapientiæ dignitatem & præstantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet; quibus datum est statim ad rei præstantissimæ maximæque expetendæ cognitionem, quasi fidei gradibus, ascendere.

6. *Quantum differat Christiana de Deo sapientia à Philosophica rerum divinarum notitia.*

In hoc enim multum inter se differunt Christiana Philosophia & hujus sæculi sapientia: quòd hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem g invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam & auctorem agnoscit atque intelligit: contra verò illam humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cælum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum

a Rom. 3. 4.
b Psalm. 115.
A minore ad majus.

Fides non fert ambiguitatem, nec demonstrationem requirit.

Fidei actus interior & exterior.

Actus fidei interior voce declarandus.

c Psalm. 115. 10.
d Act. 4. 20.

e Rom. 1. 16.

f Rom. 10. 15.

Christianæ sapientiæ, quæ fide, spe, & charitate perficitur, dignitas.

Profuerit hæc conferre cum iis, quæ de coelesti & perfectiori Dei cognitione, sect. 6. art. 12. explicantur.

g Rom. 1. 20.
Obscuram quamdam Dei cognitionem philosophia vix præstat.

Christianæ sapientia ad certam Dei notitiam adducit.

Fidei summa Symbolo comprehensa.

mum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intueri: a ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi jucunditate experiamur; b & credentes exultemus lætitia inenarrabili. Rectè igitur fideles primò se in Deum credere profitentur, cujus majestatem, ex c Jeremiæ sententia incomprehensibilem esse dicimus: *d Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quam nullus hominum vidit; sed nec videre potest*: quum enim ad Moysen loqueretur: *e Non videbit me, inquit, homo, & vivet*. Nam, ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omninò à sensibus abstractam esse: cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita sint, f non reliquit tamen Deus, ut inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio, benefaciens, de Cælo dans pluvias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda hominum. Quæ causa fuit Philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum & admistum est, ab eo longissimè removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim & copiam tribuerunt, ut ab eo tamquam à perpetuo quodam & inexhausto fonte bonitatis ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientem veritatis auctorem & amantem, justum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur: cujus immensam & infinitam virtutem, omnem complementem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt. Hoc ex divinis litteris longè melius constat & illustrius, ut illo loco: *g Spiritus est Deus*; Item: *h Estote vos perfecti, sicut & Pater vester coelestis perfectus est*; tum: *i Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*; & illud: *k O altitudo divinarum sapientiæ & scientiæ Dei*; deinde: *l Deus verax est*; &: *m Ego sum via & veritas & vita*; præterea: *n Justitia plena est dextera tua*; denique: *o Aperis tu manum tuam: & implet omne animal benedictione*; postremò: *p Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Et: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris &c. Et: q Numquid non cælum & terram ego impleo, dicit Dominus? Magna & præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum librorum auctoritati consentanea & consequentia ex rerum effectatam investigatione Philosophi cognoverunt: quamquam in eo etiam coelestis doctrinæ necessitatem*

a 1. Pet. 2. 9.

b 1. Pet. 1. 8.

c Jerem. 32. 13.
d 1. Timeth. 6. 26.

e Exod. 33. 20.

f Act. 14. 18.

Deus suam excellentiam & bonitatem Ethnicis, quæ se magis à terrenis sensibus adducerent, per ea, quæ facta sunt, ostentavit.

Certius & clarius se Deus hominibus cognoscendum præbuit suo Verbo.

g Joann. 4. 24.
h Matth. 5. 48.
i Hebr. 4. 13.
k Roman. 11. 33.
l Rom. 34.
m Joann. 14. 6.
n Psalm. 41. 11.
o Psalm. 144. 15.
p Psalm. 138. 17.

q Hierem. 23. 24.

Ad Philosophicam Deo notitiam, ut necessaria fuerit fidei doctrina.

tem cognoscimus, si animadvertamus fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supradictum est, ut, quæ viri tantum sapientes longo studio consequuti sunt, ea rudibus quoque & imperitis hominibus statim pateant, atque in promptu sint: verum, ut rerum notitia, quæ fidei disciplinis comparatur, multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scientiæ rationibus comprehensas, animus intelligeret. Sed quanto præstantior Divini Numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed propriè credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli Articulis continetur, qui nobis Divinæ essentia unitatem, & trium personarum distinctionem, tum verò ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperit, à quo coelestis æternæque beatitudinis possessio expectanda sit: siquidem à Divo Paulo didicimus, a Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, & an ejus generis sint bona, ad quæ humana cognitio aspirare potuerit, multo ante eundem b Apostolum Isaias Propheta c his verbis ostendit: *A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus, absque te, quæ preparasti expectantibus te.*

7. Unum Deum esse, non plures Deos, confitendum est.

Sed ex his quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos, confitendum est. Nam, quum Deo summam bonitatem & perfectionem tribuamus; fieri non potest, ut id, quod summum atque absolutissimum est, inveniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est: quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum litterarum locis comprobatur: scriptum est enim: *d Audi Israël: Dominus Deus noster, Deus unus est.* Præterea est Domini jussum: *e Non habebis Deos alienos coram me.* Deinde per Prophetam sæpè admonet: *f Ego primus, & ego novissimus; & absque me non est Deus.* Apostolus etiam palam testatur: *g Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.*

8. Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, sed improprie.

Neque verò nos moveat, quod interdum sacræ litteræ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam, quod h Prophetas & Judices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures Deos stultè & impie finxerunt: sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem vel functionem quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natura

a Hebr. 11. 6.

f 1. Corinthi 2. 5. 9.
g Isai. 64. 4.

d Deuteronom. 6. 4.
e Exod. 20. 3.

f Isai. 44. 6. & 48. 2.
Apoc. 1. 18. & 21. 13.
g Ephes. 4. 5.

h Exod. 7. 15 & 22. 28.
Psalm. 71. 6.
Propheta & Judices interdum Dii vocati propter excellentem quandam virtutem, quæ in illis elucebat. Vide scilicet. 6. ultimum artic.

substantia, essentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in a Symbolo Nicæni Concilii dictum est, Christiana fides credit & profitetur: sed altius etiam ascendens; ita unum intelligit, b ut Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in Unitate veneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est.

9 Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Christianorum Pater dicitur.

Sequitur enim in Symbolo, Patrem. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, à qua res ortæ essent, & cujus providentia omnia gubernarentur, suumque ordinem & statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, à quo familia propagata est, cujusque consilio & imperio regitur, Patrem vocabant: ita hac ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum opificem & rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerint. Eodem nomine sacræ etiam litteræ usæ sunt, quum de Deo loquentes, universorum creationem, potestatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent. Legimus enim; *c Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Et alibi: *d Numquid non Pater unus omnium nostrum? Numquid non Deus unus creavit nos?* At vero multo frequentius, & peculiari quodam nomine, præsertim in Novi Testamenti libris, Deus Pater Christianorum dicitur, qui e non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, *Abba pater f:* eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus: *g* quod si filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus: *h* nec confunditur vocare nos fratres. Sive igitur communem creationis, & providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum Patrem se credere profitentur.

10 Ex hac voce Patris quæ colligenda mysteria; & de distinctione personarum in Divinis.

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, Patris nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim i in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum & abstrusum est, quodque humana ratio & intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris

a Symb. Nicæn. apud Ruf. lib. 1. cap. 7.

b Athanas. in Symb.

Deus primaria & generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos ut res cæteras produxit, & singulari providentia gubernat.

Hac de re plura initio cap. 9. p. 4. de Oratione Dominica.

c Deuter. 13. 6.
d Malach. 2. 10.

Deus secundo peculiari dicitur Pater filiorum propter adoptionem.

e Rom. 8. 15.

Quæ obiter hic attinguntur, latius scilicet. 7. de Precatione Dominica, explicabuntur.

f 1. Joann. 3. 1. & 1. Rom. 8. 17.

h Hebr. 2. 21.

Piâ meditatio circa nomen Patris, in divinis, & de personarum proprietatibus.

i 1. Timoth. 6. 16.

Tertio Patris nomen unius
essentia; plures esse per-
sonas arguit Damascen.
lib. 1. de Ortod. fide,
cap. 9. Præfatio Missæ de
Sancti Trinitate, non ex
dissimilitudine essentia
sed externa distinctione
proprietas, quæ in
personis divinis invenitur,
existimanda est.

In Trinitate nihil majus
aut minus Symb. Athan.

Dam. lib. 1. c. 11. lit. K.
Primæ Trinitatis personæ
cur Patris nomen tribua-
tur.

Patris proprietas Filium
ab æterno genuisse Di-
vinitatis Unitas in esse
est, Trinitas in Perso-
nis admittenda.

a Prov. 18. 27.

b Matth. 28. 19.

c 1. Joann. 5. 7.

tris vocabulo Divina Oracula nobis aperire incipiunt. In-
dicat autem hoc nomen in una Divinitatis essentia non
unam tantum personam, sed personarum distinctionem
credendam esse. Tres enim sunt in una Divinitate per-
sonæ; Patris, qui à nullo genitus est; Filii, qui ante
omnia sæcula à Patre genitus est; Spiritus Sancti, qui
itidem ab æterno ex Patre & Filio procedit. Atqui Pa-
ter est in una divinitatis substantia prima persona, qui
cum unigenito Filio suo & Spiritu Sancto unus est
Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate per-
sonæ, sed in unius Trinitate substantiæ. Jam verò hæc
tres personæ, quum in iis quidquam dissimile aut dis-
par cogitare nefas sit; suis tantummodo proprietatibus
distinctæ intelliguntur. Pater si quidem ingenitus est; Fi-
lius à Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit.
Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem
substantiam confitemur; ut in confessione veræ sempiter-
næque Deitatis, & in personis proprietatem, & in essen-
tia Unitatem, & in Trinitate æqualitatem piè & sanc-
tè colendam credamus. Nam quod Patris primam esse
personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perin-
dè ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius ma-
jus aut minus cogitemus; absit enim hæc à fidelium men-
tibus impietas, quum eandem æternitatem, eandem
gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio
prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipse sit princi-
pium sine principio, primam esse personam verè & sine
ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris pro-
prietate distincta est, ita in unam illam præcipuè hoc
convenit, quod Filium ab æterno genuerit: semper enim
Deum simul & Patrem fuisse, nobis significatur, quum
Dei & Patris nomina conjuncta in hac confessione pro-
nuntiamus. Verum quoniam in nullius rei, quàm hujus
omnium altissimæ ac difficillimæ notitia atque explica-
tione, aut periculosius versari, aut gravius errare possu-
mus, doceat Parochus religiosè retinenda esse essentia
& personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium sig-
nificatur, & sciant fideles unitatem esse in essentia, dis-
tinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exqui-
rere nihil oportet, quum meminerimus illius vocis: *a*
Qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria: satis
enim videri debet, quod fide certum & exploratum ha-
beamus, nos à Deo (cujus oraculis non assentiri, ex-
tremæ stultitiæ atque miseræ est) ita edoctos esse: &
Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine
Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: Rursus: c Tres
sunt

sunt, qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum &
Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Oret tamen assidue
ac precetur Deum & Patrem, qui universa ex nihilo
condidit *a* disponitque omnia suaviter, qui *b* dedit no-
bis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium
humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione,
qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna
tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta
sit Dei Patris fœcunditas, ut se ipsum intuens atque intel-
ligens, parem & æqualem sibi Filium gignat: quove mo-
do duorum idem planè & par charitatis amor, qui Spiri-
tus Sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem
& genitum æterno atque indisolubili vinculo inter se con-
nectat, atque ita Divinæ Trinitatis una sit essentia, &
trium personarum perfecta distinctio.

11. *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentem. Solent sacræ litteræ multis nominibus
Dei summam vim & immensam majestatem explicare,
ut ostendant quanta religione & pietate illius sanctis-
simum nomen colendum sit; sed in primis doceat Paro-
chus illi omnipotentem vim frequentissimè tribui. Ipse
enim de se dicit: *c Ego Dominus omnipotens.* Et rur-
sus Jacob, quum filios ad Joseph mitteret, ita illis pre-
catus est; *d Deus autem meus omnipotens faciat vobis*
eum placabilem. Deinde vero in Apocalypsi scriptum est:
e Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui ventu-
rus est, omnipotens: & alibi: f Dies magnus Dei omni-
potentis appellatur. Nonnumquam etiam pluribus verbis
illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod di-
citur: *g Non erit impossibile apud Deum omne verbum;*
&: h Nunquid manus Domini invalida est? Item: *i Sub-*
est tibi, quum volueris, posse. Et alia generis ejusdem:
ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno
Omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intel-
ligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo &
cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat: et-
enim, non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo
tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficien-
di potestatem habet; nimirum ut omnia ad nihilum re-
cidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant:
verum etiam (1) multo majora in illius potestate sita
sunt, quæ humanæ menti & intelligentiæ suspicari non
licet.

B

12.

(1) *Multo* & non *multa*, ut in Edit. Romæ, & Paris.

a Sap. 1. 5.
b Joan. 1. 12.

Dei majestas multis no-
minibus in Scripturis ex-
ponitur.

Omnipotentia Deo fre-
quentius tribuitur.

c Genes. 17. 1.

d Genes. 43. 14.

e Apoc. 1. 8.
f A. 0. 16. 14.

g Luc. 8. 17.
h Num. 11. 23.
i Sap. 12. 18.

Omnipotens ideo Deus,
censetur, quia omnia po-
test, quæ summa ejus
perfectiōni non repug-
nant.

Dam. lib. 4. cap. 19.
in fin.

12. Quum Deus sit omnipotens, peccare tamen, vel falli non potest.

Neque verò, quum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus verò, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia posse ea infirmitatis est, non summæ & infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum Omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maximè conjuncta & convenientia non sunt.

13. Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermissis, solius Omnipotentis in Symbolo fiat mentio: quæque sint ejus fidei utilitates.

Rectè autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam, quum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni & imperio subjecta esse. Quum verò omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cætera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quomodo Omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse: quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum & admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet; illi tamen facilè humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitatione assentitur: quin potius, quò majora sint, quæ Divina Oracula doceant, eò libentiùs fidem eis habendam esse existimat. Quòd si boni etiam aliquid expectandum sit, numquam animus rei magnitudine, quam exoptat frangitur; sed erigit sese atque confirmat: sæpè illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hac fide præcipuè munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum & utilitatem edere cogimur, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: *a Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* De altero autem Sanctus Jacobus ita testatus est: *b Postulet in fide,*

...cari, fallere, ignorare, vel peccare, sunt actiones infirmitatis, non potentis.

Omnipotentis vox quam multa suo ambitu concludat.

Dam. in Dial. contra Manichæum, fol. 48. l. 11. K

Omnipotentis persuasio, fidem & spem maximè confirmat.

Fides omnipotentis quando sit maximè necessaria.

a Math. 17. 20.

b Jac. 1. 6. 7.

nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur: non ergo aestimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino. Multa præterea hæc fides commoda atque utilitates nobis præbet; in primis verò ad omnem animi modestiam & humilitatem nos instituit, sic enim inquit Princeps Apostolorum: *a Humiliamini sub potenti manu Dei;* monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor; sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi nostraque omnia posita (1) sunt: ait enim Salvator noster: *b Ostendam vobis, quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: *c Fecit mihi magna qui potens est.*

14. Omnipotentis vox non ita Patri hic attribuitur ut de Filio, vel de Spiritu Sancto etiam non dicatur.

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocatur; neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam & Spiritui Sancto commune non sit. Nam à quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filium, & Spiritum Sanctum omnipotentem; neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. At verò præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris Verbum est, sapientiam; & Spiritui Sancto, qui utriusque Amor est, bonitatem tribuimus, quamvis hæc & alia hujusmodi nomina communiter (2) de tribus personis, ex Catholicæ fidei regula dicantur.

15. Quo pacto, quaque de causa Deus Cælum & terram creaverit.

Creatorem Cæli & terre. Quàm necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulò ante fidelibus tradi, ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspicui potest. Tanti enim operis miraculum faciliùs creditur, quòd nullus de immensa Creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non

Omnipotentis fides humilitatem & confidentiam bonam præstat.

a 1. Petr. 5. 6.

b Luc. 12. 5.

Omnipotentis opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

c Luc. 1. 49.

d Athan. in Symb. Damasc. lib. 1. de fide Orthodox. cap. 10. & 11. Idem lib. 1. cap. 154 in finem.

Deus ut suam bonitatem aliis communicaret mundum ex nihilo creavit.

Dam lib. 2. de Orthodox. Fide, cap. 2.

B 2

ex

(1) Sunt Edit. Patav. meliùs quàm Rom. sint.

(2) De legendum potius, ut in Edit. Pat. quàm in, ut est in Rom. & Paris.

ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit; idque nulla vi aut necessitate coactus, sed sua sponte & voluntate instituit. Neque verò ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur: nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit David: *a Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus b quæcumque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, sequutus est: verum quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia & infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit: c Ipse enim dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.*

16. *Quid per Cælum & Terram hoc loco intelligendum sit.*

Verum cæli & terræ nomine quidquid cælum & terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cælos, d quos opera digitorum ejus Propheta appellavit, solis etiam splendorem, lunæque & cæterorum siderum ornatum addidit, atque e ut essent in signa & tempora, & dies & annos, ita cælorum orbis certo & constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

17. *De creatione Cælorum spiritualium, id est Angelorum.*

Præterea spiritualement naturam, innumerabilesque Angelos, qui Deo ministrarent atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ & potestatis munere auxit atque ornavit. Nam, cum illud sit in divinis litteris, *f Diabolus in virtute non stetit*, perspicuum est, eum reliquosque desertores Angelos ab ortu sui initio gratia præditos fuisse: de quo ita est apud Sanctum Augustinum: *Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adherent, Angelos creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, numquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacrarum litterarum testimonium: *g Tu, Domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.* Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: *h Potentes virtute, facientes verbum illius; atque*

ob-

ob eandem rem sæpè in sacris litteris a virtutes & exercitus Domini appellatur. Sed quamvis omnes in cælestibus dominis ornati fuerint, plurimi tamen, quia à Deo parente & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbix suæ poenas luunt: de quibus Princeps Apostolorum scribit in hunc modum: *b Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.*

18. *De terræ creatione.*

At verò c terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere, effecitque, d ut ascenderent montes, & descenderent campi in locum, quem fundavit eis: ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram. Deinde non solum arboribus, omni que herbarum & florum varietate convestivit atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas & aëra, ita etiam terras complevit.

19. *De creatione hominis.*

Postremò ex limo terræ e hominem sic corpore affectum & constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem & similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit: omnes præterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio numquam non parent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit; quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

20. *Cæli & terræ nomine, visibilia omnia & invisibilia comprehenduntur.*

Hæc igitur de universorum creatione, cæli & terræ verbis, intelligenda sunt: quæ omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis: *f Tui sunt Cæli & tua est terra, orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundasti:* sed multò etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis, *visibilium & invisibilium*, significaverunt. Quæcumque enim rerum universitate comprehenduntur, atque à Deo creata esse confitemur, ea, vel sub sensum cadunt, & visibilia dicuntur; vel mente & intelligentia percipi à nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur.

B3

21.

a Psalm. 115.
Deus in rerum creatione nulla in dea extrinseca usus est, sed ex se ipso exemplar sumpsit.

b Psalm. 113.

c Psalm. 101.

Dam. lib. 2. cap. 5.

Psalm. 141.

d Psalm. 8.

e Genes. 2.

Fulg. lib. de Fide ad Pet. Diac. cap. 3.

f J an. 8.

Angeli omnes in gratia creat. Aug. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 9. Sapientes Angeli. Alex. de Ale. 2 p q. 12. memb. 7. S Thom. 1. p. q. 62. art. 3.

g 2. Reg. 14.

h Psalm. 102.

Angeli cur virtutes, vel exercitus Domini dicantur.

a Psalm. 113. 47. & Isai. 6.

Angeli Apostatae in æternas poenas coniecti.

b 1. Pet. 2.

Epist. Jud. sent. 6. Job 26.

c Psalm. 103.

Terra, orbis centrum.

d Ibid. v. 8.

Terræ ornatur, & plantis, & animantibus.

e Genes. 1.

Homo immortalis & impassibilis creatus, etiam secundum corpus. Conc. Milev. cap. 1. Et de Consecr. dist. 4. can. 1 & 2.

Hominis anima liberi arbitrii particeps creata, & in illa ratio domina sensitivi appetitus instituta.

Anima cum originali justitia creata. An amissa post Adæ peccatum justitia, etiam liberum hominis arbitrium sit extinctum, declaratur se s. 6. Conc. Trid. can. 4. 5. & 6. & Cæli & terræ nomine, omnia visibilia & invisibilia denotantur.

f Psalm. 88.

Symb. Nicæni.

21. Res Dei virtute conditæ, citra ipsius gubernationem & providentiam subsistere non possunt.

Res conditæ Dei virtute & providentia subsistunt, & gubernantur.

a Sapiens. 11.
Psalm. 103.
Joan. 5. 3.

Deus ita res à se conditas gubernaat, ut tamen secundarum causarum virtutem non evertat, sed hanc etiam præveniat.

b Sapiens. 8.

c Act. 17.

Creationis opis toti Trinitati commune est. Ex ipso Patre effectivè, & per ipsum Filium exemplariter, & in ipso Spiritu Sancto finaliter.

d Joan. 1.
e Genes. 1.

f Psalm. 32.
Job 33.

Nec verò ita Deum creatorem atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfecto absoluteque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam, quemadmodum omnia ut essent, Creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est, etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit: *a Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conservaretur?*

22. Deus sua gubernatione secundarum causarum vim non evertit.

Non solum autem Deus universa quæ sunt, providentiâ suâ tuetur atque administrat; verum etiam quæ moventur & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut, quamvis secundarum causarum efficientiam non impediât, præveniat tamen; cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, *b Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses enuntiaret Deum, quem ignorantes colebant: *c Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.*

23. Rerum creatio soli Patri tribuenda non est.

Atque hæc de primi Articuli explicatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus sanctæ & individue Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cœli & terræ confitemur; in scripturis sacris legimus de Filio: *d Omnia per ipsum facta sunt: & de Spiritu Sancto. e Spiritus Domini ferebatur super aquas: & alibi: f Verbo Domini Cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

DE SECUNDO ARTICULO.

CAPUT I.

Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum.

1. De secundo articulo, & de professionis ejus utilitate.

Virificam & uberrimam esse utilitatem, quæ ex hujus articuli fide & confessione confluit ad humanum genus, & illud Sancti Joannis testimonium ostendit: *a Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo: & beatitudinis præconium declarat, quod à Christo Domino tributum est Principi Apostolorum, b Beatus es, Simon Barjona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Hoc enim fundamentum firmissimum est nostræ salutis, ac redemptionis.

2. Unde magnitudo beneficii hoc articulo propositi potissimum cognoscatur.

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miseriarum & ærumnarum causam cognoscant. Cum enim à Dei obedientia descivisset Adam, interdictumque violasset: *c Ex omni ligno Paradisi comede; de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris:* in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem & justitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus uberiùs explicavit. Propterea verò peccatum & peccati pœnam in uno Adam non constituisse (1) commemorabit, sed ex eo tamquam ex semine & causa, ad omnem posteritatem jure permanasse.

3. Nullus præter Christum genus humanum potuit restaurare.

Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset

B 4

nos-

(1) Commemorabit: Ita legendum, ut in Ed. Parav. docet contextus, non Commemorabunt, ut in Ed. Rom. & Par.

Parochus docebit confessionem æternæ Christi Nativitatis nostræ salutis fundamentum. a Joan. 4. 15.

b Matth. 16. 17. 2. Cor. 12. 11. Nemo potest dicere: Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto.

Justitia originalis deperdita per solam Dei Filium recuperata. Hic ponitur causa occasionalis & accessoria Incarnationis Filii Dei, ut veniret mortalis, & passibilis, sed initio ponitur causa prima & per se. c Genes. 2. 19.

Trid. Synod. sess. 5. can. 1. & 2. & sess. 6. can. 1. Peccatum Adæ ad posterum est propagatum Conc. Trid. sess. 5. can. 2. & 3. Dam. 1. 2. cap. 11. & 30.

Genus humanum non potuit solius creaturæ viribus restitui. Vid. Conc. Trid. sess. 6. can. 1. & 2.